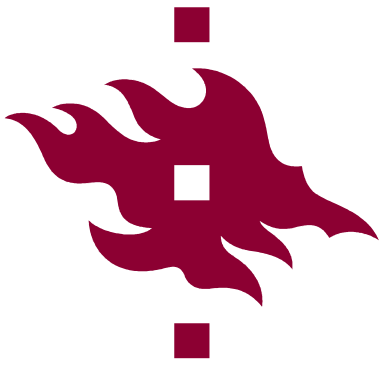

Eurooppalaistuva rikosoikeus

OTT, VT, dosentti *Sakari Melander*

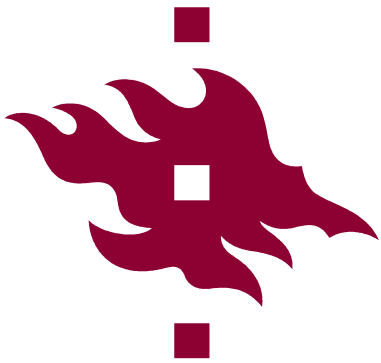
Nuorten akatemiaklubi, ma 21.11.2011

Rikosoikeus – kansallista vai jotakin muuta?

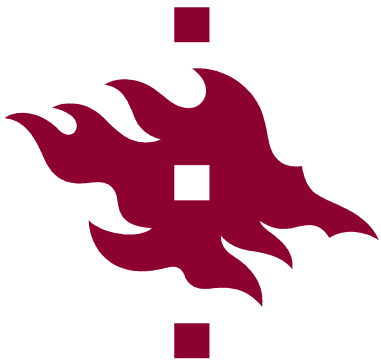

Rikosoikeuden eurooppalaistuminen

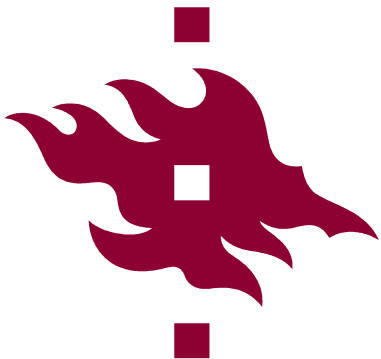
- **Rikosoikeus korostuneen kansallisena oikeudenalana**
  - King's Peace, Public Peace
  - Valtion väkivaltamonopoli – kansallisvaltiot
  - Rikosoikeuden luonne estää pitkälle menevän integraation rikosoikeuden alalla?
- **Rikosoikeuden eurooppalaistuminen**
  - Rikosoikeudellinen kirjallisuus
  - Rikoslain kokonaisuudistus 1972–

Rikosoikeuden eurooppalaistuminen

- **Euroopan unioni ja rikosoikeus**
  - Rikosoikeudellinen yhteistyö osaksi unionin oikeudellista rakennetta Maastrichtin sopimuksella (1993)
    - Epävirallinen historia kuitenkin pidempi
  - Oikeudellinen yhteistyö rikosoikeuden alalla
    - Vastavuoroisen tunnustamisen periaate
    - Aineellisen rikoslainsäädännön lähentäminen
  - Yleisen EU-oikeuden vaikutus rikosoikeuteen
- **Euroopan neuvosto ja rikosoikeus**
  - Euroopan ihmisoikeussopimus
  - Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
  - Yleissopimuksia rikosoikeuden alalla

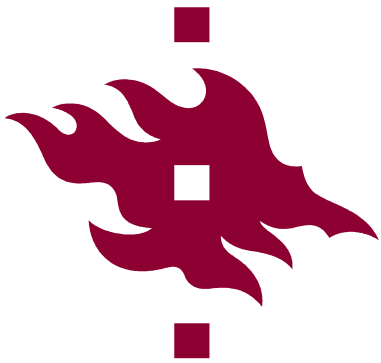
EU ja rikosoikeus – yleistä

- “Rikoslainsäädäntö ja rikosprosessuaaliset säännökset säilyvät periaatteessa jäsenvaltioiden toimivaltaan kuuluvina.” (C-203/80, *Casati*)
- “Vaikka rikoslainsäädäntö ja rikosprosessia koskevat säännöt kuuluvat lähtökohtaisesti jäsenvaltioiden toimivaltaan, tästä ei voida päätellä, että yhteisön oikeudella ei voi olla vaikutusta tähän oikeudenalaan” (C-226/97, *Lemmens*)

= EU:lla ei yleistä rikosoikeudellista toimivaltaa

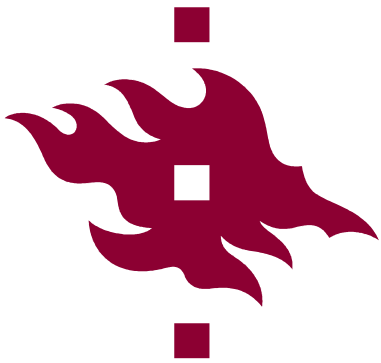
- Ei suoraan sovellettavaa EU:n “rikoslakia”
- EU-oikeus kuitenkin usealla tavalla merkityksellistä rikosoikeuden kannalta

Euroopan unioni ja rikosoikeus

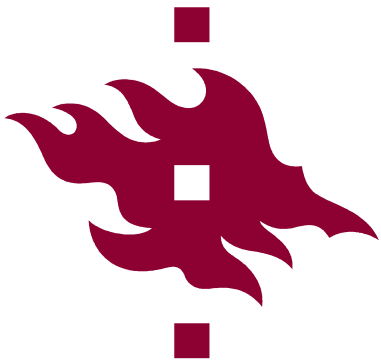
- **Unioni vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueena**
  - Yhteistyö oikeus- ja sisäasioissa (OSA-asiat, Justice and Home Affairs)
  - Rikosoikeudellinen yhteistyö osa tätä aluetta
  - SEUT 67(1): “Unioni muodostaa vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen, jolla kunnioitetaan perusoikeuksia sekä jäsenvaltioiden erilaisia oikeusjärjestelmiä ja -perinteitä.”
  - SEUT 67(3): “Unioni pyrkii varmistamaan korkean turvallisuustason rikollisuutta, rasismia ja muukalaisvihaa ehkäisevillä ja torjuvilla toimenpiteillä, poliisiviranomaisten ja oikeusviranomaisten ja muiden toimivaltaisten viranomaisten välisillä yhteensovittamis- ja yhteistyötoimenpiteillä sekä rikosoikeudellisten päätösten vastavuoroisella tunnustamisella ja tarvittaessa rikoslainsäädäntöjen lähentämisellä. “

Rikosoikeus EU:ssa

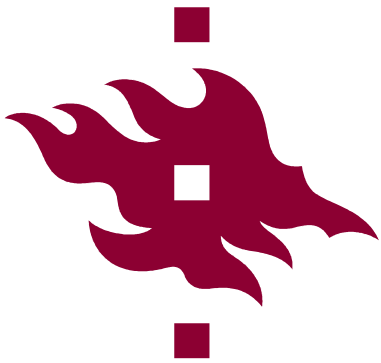
- **Kansallisen suvereniteetin turvaamiseen liittyviä piirteitä**
  - Toissijaisuusperiaate
  - Vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen historia
    - Alun perin hallitusten välistä yhteistyötä
    - EU:n toimielinten rajoitetut toimivaltuudet
  - Rikosoikeudessa käytetyt oikeudelliset instrumentit
  - Rikosoikeudellisen yhteistyön päämuodot
    - Vastavuoroisen tunnustamisen periaate ensisijaisena yhteistyön muotona
  - Lissabonin sopimuksella rikosoikeus ”unionisoitunut”
    - Häätäjarrumenettely

Rikosoikeudellinen yhteistyö EU:ssa

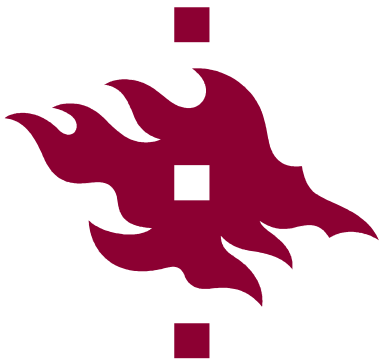
- **Vastavuoroinen tunnustaminen**
  - Rikosoikeudellisen yhteistyön päämuoto
  - Periaatteen toteuttaminen rikosprosessin kaikissa vaiheissa
  - ”Pyynnöistä määräyksiin”
  - Taustalla vastavuoroinen tai keskinäinen luottamus
- **Aineellisen rikoslainsäädännön lähentäminen**
- Rikostunnusmerkistöt ja seuraamukset
- **Yhteistyömuotojen välinen suhde?**

EU-rikosoikeuden ongelmia

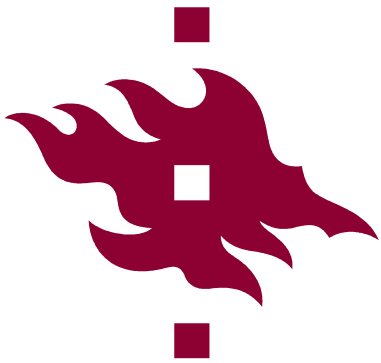
- **EU:n kriminaalipolitiikka**
  - ”Taistelu rikollisuutta vastaan”
  - Eroa perinteisestä pohjoismaisesta näkemyksestä
- **EU-rikosoikeuden periaatteet**
  - Milloin EU:n rikosoikeudellinen toiminta on oikeutettua?
  - Toissijaisuusperiaate
  - Suhteellisuusperiaate
  - Laillisuusperiaate
  - EU:ssa ei juuri kehitetty unionin rikosoikeudellista yhteistyötä rajaavia ja legitimoivia periaatteita
  - Perus- ja ihmisoikeuksien asema EU-rikosoikeudessa?

Euroopan neuvosto ja rikosoikeus

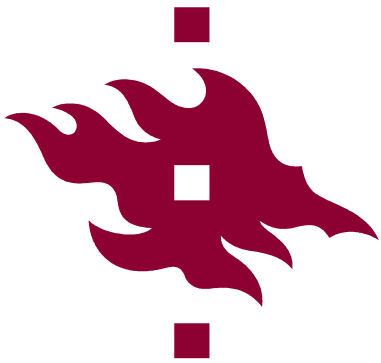
- **EIS ja velvoite ylläpitää riittävää rikosoikeudellista lainsäädäntöä**
  - Esim. raiskausrikoksen dekriminatisoiminen perus- ja ihmisoikeusloukkauksena
- **EIS rikosoikeuden rajoitteena**
  - Rikosoikeudellinen säännös ja EIS:n suojaama oikeus
    - Kriminalisointi voi olla suhteeton toimenpide, esim. *Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1981)
    - Tulkinnallinen vaikutus

Euroopan neuvosto ja rikosoikeus

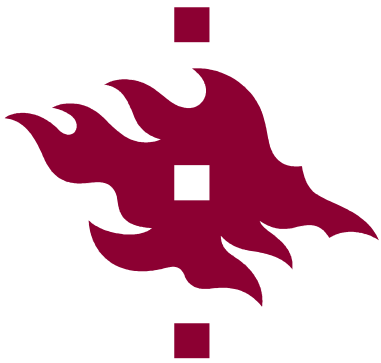
- **M.C. v. Bulgaria (2003)**
  - Miten kansallisessa lainsäädännössä olisi suhtauduttava raiskausrikoksen tutkintaan, syyttämiseen ja lainsäädännölliseen määrittelyyn?
  - Voiko EIT muotoilla tunnusmerkistönmukaisuutta koskevia vaatimuksia?
  - Pakottamiseen pohjautuva lainsäädäntömalli vai suostumusperusteinen lainsäädäntömalli?

Euroopan neuvosto ja rikosoikeus

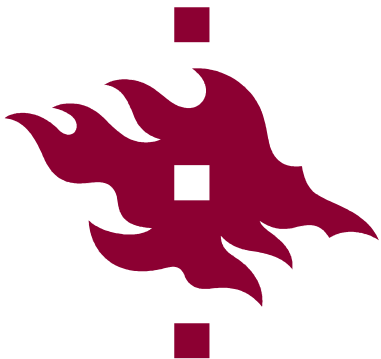
- **EIT, sananvapausrikokset ja vankeusrangaistus**
  - Yleisesti seuraamuksia koskevaa EIT:n käytäntöä
    - Esim. ruumiinrangaistukset EIS 3 artiklassa tarkoitettuina halventavina rangaistuksina (esim. *Tyrer v. UK* (1978))
    - Rangaistusten suhteellisuus
  - Sananvapausrikoksissa vankeusrangaistukset voivat tulla vain poikkeuksellisesti kysymykseen
    - Esim. *Saaristo v. Suomi* (2010)
      - Jos ”tavallisten” sananvapausrikosten seuraamuksena, olisi EIT:n näkemyksen mukaan viivytyksettä poistettava
      - Rikossäännökset kuitenkin sinänsä sananvapauden suojan kannalta mahdollisia

Lopuksi

- **Rikosoikeuden lähtökohta korostuneen kansallisena oikeudenalana on suhteellistunut**
  - Euroopan unionin rikosoikeudellisen toimivallan laajentuminen ja “unionisoituminen”
  - Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vaikutus
  - Vaikutus sekä lainsäädäntöön että lain soveltamistoimintaan

---

Kiitos mielenkiinnosta!